

Bijlage: Was – wordt beschrijving bestaande eisen uitslagprogrammatuur

Deze was-wordt tabel dient als hulpmiddel om de bestaande eisen aan (het gebruik van) de uitslagprogrammatuur te vergelijken met de nieuwe bepalingen in voorliggend Kiesbesluit. Volledig nieuwe bepalingen ontbreken in dit overzicht. De toelichting hiervoor is opgenomen in de artikelsgewijze toelichting bij dit wijzigingsvoorstel.

Kiesbesluit

Was	Wordt	Toelichting
Artikel P 1, eerste lid	-vervalt-	Omdat er geen sprake meer is van een facultatieve afweging voor het centraal stembureau, maar een verplichting die voortvloeit uit de Kieswet, vervalt dit lid. Conform artikel Ea 4, eerste lid, van de Kieswet maakt ieder gemeentelijk stembureau, hoofdstembureau, nationaal briefstembureau en centraal stembureau gebruik van de uitslagprogrammatuur die de Kiesraad ter beschikking stelt. De eisen die aan de uitslagprogrammatuur en het gebruik daarvan worden gesteld zijn derhalve ook niet meer facultatief.
		Oude tekst: Indien het centraal stembureau programmatuur ten behoeve van de berekening van de uitslag van de verkiezingen of de berekening van de zetelverdeling gebruikt, zijn de volgende leden van toepassing.
		Nieuwe tekst: -vervalt-
Artikel P 1, tweede lid	Kieswet artikel Ea 3, derde lid	Met dat de Kiesraad formeel beheerder wordt van de uitslagprogrammatuur wordt dit lid gewijzigd van een verplichting aan het centraal stembureau naar een verplichting voor de Kiesraad. De specificatie die de Kiesraad opstelt geldt als basis die bepaalt hoe de geldende wet- en regelgeving voor de uitslagberekening moet worden toegepast. Deze specificatie vormt de basis van de uitslagprogrammatuur, zodat wordt gewaarborgd dat deze specificatie de basis vormt voor de (functionaliteiten van de) programmatuur en dat de relevante wet- en regelgeving correct wordt toegepast. Daarom is deze eis opgenomen onder de basisvereisten in artikel Ea 3 Kieswet.
		Oude tekst: Het centraal stembureau stelt voor de programmatuur een specificatie op van de voor de berekening van de uitslag van de verkiezingen of de berekening van de zetelverdeling geldende wet- en regelgeving. De specificatie maakt duidelijk op welke wijze in de programmatuur de wet- en regelgeving moet worden toegepast bij de berekening en vaststelling van de uitslag van de verkiezingen of de berekening van de zetelverdeling.

Was	Wordt	Toelichting
		Nieuwe tekst: De Kiesraad stelt voor de uitslagprogrammatuur een specificatie op, die duidelijk maakt op welke wijze in de uitslagprogrammatuur de voor de berekening en vaststelling van de uitslag van de verkiezing relevante bepalingen van hoofdstuk P worden toegepast.
Artikel P 1, derde lid	Kieswet Ea 3, vierde lid	De verplichting tot het toetsen van de specificatie is met deze wijziging in samenhang gepresenteerd met de verplichting tot het opstellen van de specificatie. Deze verplichting tot het toetsen van de specificatie is gekoppeld aan het opstellen van de specificatie en derhalve staat deze toets los van de andere toetsen die voorafgaand aan iedere verkiezing, krachtens de Kieswet, artikel Ea 2, tweede lid, worden uitgevoerd. Naast het toetsen kent de bepaling een verplichting tot het openbaar maken van de specificatie. Oude tekst: Het centraal stembureau laat de specificatie, bedoeld in het tweede lid, door een onafhankelijke instantie toetsen en maakt de specificatie en de uitkomst van de toets openbaar. Nieuwe tekst: De Kiesraad laat de specificatie toetsen door een deskundige en onafhankelijke instantie, en maakt de specificatie en de uitkomst van de toets op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar.
Artikel P 1, vierde lid	Kieswet artikel Ea 2, tweede lid en Kieswet artikel Ea 5	Vanwege het zware belang van toetsing voorafgaand aan het gebruik van de uitslagprogrammatuur is de verplichting voor het uitvoeren van deze toets en de publicatie van de uitkomsten daarvan onder gebracht in de Kieswet. Daarbij is de verplichting tot toetsing van de programmatuur uitgebreid naar een integrale toets waarbij ook ingezette voorzieningen, maatregelen, aansluitvoorschriften en gebruiksvoorschriften dienen te worden betrokken. Uitgangspunt is dat voor een adequate beoordeling van de betrouwbare en veilige werking van de programmatuur het samenhangende geheel van de programmatuur, voorzieningen, maatregelen en voorschriften moet worden beoordeeld. Oude tekst: Het centraal stembureau laat de programmatuur, bedoeld in het eerste lid, door een onafhankelijke instantie toetsen en maakt de uitkomst van de toets uiterlijk op de dag van de kandidaatstelling openbaar.

Was	Wordt	Toelichting
		Nieuwe tekst: Artikel Ea 2, tweede lid: De Kiesraad stelt bij elke verkiezing de uitslagprogrammatuur ter beschikking aan de gebruiker, mits vooraf een toets als bedoeld in artikel Ea 5, eerste lid, heeft plaatsgevonden. Artikel Ea 5: 1. Voordat de Kiesraad uitslagprogrammatuur bij een verkiezing ter beschikking stelt, is door een door de Kiesraad aan te wijzen deskundige en onafhankelijke instantie getoetst dat: a. de uitslagprogrammatuur voldoet aan de vereisten, bedoeld in artikel Ea 3, vijfde en zesde lid en het zevende lid van dat artikel, aanhef en onder b, b. de in artikel Ea 2, derde lid, bedoelde centrale voorzieningen en maatregelen van de Kiesraad voldoen aan de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels, bedoeld in artikel Ea 3, zevende lid, aanhef en onder c, en c. de aansluitvoorschriften en de gebruiksvoorschriften voldoen aan de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels, bedoeld in artikel Ea 4, vierde lid. 2. Indien de Kiesraad na het afronden van de toets, bedoeld in het eerste lid, wijzigingen van ondergeschikte aard aanbrengt in de uitslagprogrammatuur, de centrale voorzieningen en maatregelen van de Kiesraad, de aansluitvoorschriften of de gebruiksvoorschriften, behoeft geen hernieuwde toets plaats te vinden voordat hij de uitslagprogrammatuur aan de gebruiker ter beschikking stelt, mits deze wijzigingen in ieder geval geen betrekking hebben op: a. de wijze waarop in de uitslagprogrammatuur hoofdstuk P wordt toegepast om de zetels aan de lijsten en aan de kandidaten toe te wijzen; b. onderdelen die de beveiliging van de uitslagprogrammatuur ten doel hebben. 3. Indien naar aanleiding van een aanbeveling uit de toets, bedoeld in het eerste lid, een niet-ondergeschikte wijziging in de uitslagprogrammatuur, de centrale voorzieningen en maatregelen, de aansluitvoorschriften of de

Was	Wordt	Toelichting
		gebruiksvoorschriften wordt doorgevoerd, wordt het onderdeel waarop de wijziging van toepassing is nogmaals getoetst door de instantie, bedoeld in het eerste lid. 4. De Kiesraad maakt op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar: a. de uitkomst van de toets, bedoeld in het eerste en derde lid, en b. indien van toepassing, gegevens met betrekking tot ondergeschikte wijzigingen als bedoeld in het tweede lid. 5. Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld over de openbaarmaking, bedoeld in het vierde lid.
Artikel P 1, vijfde lid	Ea 5, eerste lid	De bepaling omtrent openbaarmaking van de documentatie en de broncode is met deze wijziging ondergebracht in het artikel over de verplichtingen tot openbaarmaking die de Kiesraad heeft als beheerder van de uitslagprogrammatuur. De openbaarmaking van de uitkomsten van de toetsing worden zo in samenhang gepresenteerd met de openbaarmaking van de broncode en documentatie van de uitslagprogrammatuur. Oude tekst: Het centraal stembureau maakt uiterlijk op de dag van kandidaatstelling ten minste de documentatie en de broncode met betrekking tot de programmatuur die bij de daaropvolgende verkiezingen wordt gebruikt, openbaar. Nieuwe tekst: Uiterlijk op de dag van kandidaatstelling maakt de Kiesraad de volgende gegevens op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar: a. de uitkomsten van de toetsing, bedoeld in artikel Ea 5, eerste lid, van de Kieswet, b. indien van toepassing, gegevens met betrekking tot ondergeschikte wijzigingen als bedoeld in artikel Ea 5, tweede lid, van de Kieswet, c. de broncode en documentatie van de uitslagprogrammatuur die bij de eerstvolgende verkiezing wordt gebruikt, d. de beschrijving van de centrale voorzieningen en maatregelen die bij de eerstvolgende verkiezing worden ingezet, en e. instructies voor het vertalen van de broncode naar machinecode ten behoeve van onderzoek naar de werking van de uitslagprogrammatuur.

Was	Wordt	Toelichting
Artikel P 1, zesde lid	Ea 5, eerste lid	In de nieuwe bepaling wordt tevens tot uiting gebracht dat niet alleen de uitslagprogrammatuur maar het geheel aan voorzieningen, maatregelen en de uitslagprogrammatuur wordt getoetst aan de eisen die in het Kiesbesluit worden gesteld. Hierbij wordt voortgebouwd op het uitgangspunt uit de Kieswet dat niet alleen de programmatuur van invloed is op de veilige en betrouwbare werking maar dat dit gaat om het hele pakket aan programmatuur, voorzieningen, maatregelen en voorschriften. Oude tekst: De onafhankelijke instantie, bedoeld in het vierde lid, toetst of de programmatuur: a. voldoet aan de specificatie, bedoeld in het tweede lid; b. voldoet aan de eisen, die bij ministeriële regeling aan de programmatuur zijn gesteld. Nieuwe tekst: Voordat de Kiesraad uitslagprogrammatuur bij een verkiezing ter beschikking stelt, is door een door de Kiesraad aan te wijzen deskundige en onafhankelijke instantie getoetst dat: a. de uitslagprogrammatuur voldoet aan de vereisten, bedoeld in artikel Ea 3, vijfde en zesde lid en het zevende lid van dat artikel, aanhef en onder b, b. de in artikel Ea 2, derde lid, bedoelde centrale voorzieningen en maatregelen van de Kiesraad voldoen aan de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels, bedoeld in artikel Ea 3, zevende lid, aanhef en onder c, en c. de aansluitvoorschriften en de gebruiksvoorschriften voldoen aan de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels, bedoeld in artikel Ea 4, vierde lid.
Artikel P 1, zevende lid	-vervalt-	Met het wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen en deze wijziging van het Kiesbesluit worden de eisen voor de toetsing door en de deskundigheid van de onafhankelijke instantie, de openbaarmaking van de uitkomst van de toets en de eisen aan de programmatuur in de Kieswet dan wel in het Kiesbesluit opgenomen. Daarom kan deze delegatiebepaling naar de Kiesregeling vervallen. Oude tekst: Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld over de toetsing door en de deskundigheid van de onafhankelijke instantie, de openbaarmaking van de uitkomst van de toets en de eisen aan de programmatuur, met dien verstande

Was	Wordt	Toelichting
		dat deze eisen geen betrekking hebben op de wijze waarop de programmatuur de wet- en regelgeving moet toepassen bij de berekening van de uitslag van de verkiezingen of de berekening van de zetelverdeling. Nieuwe tekst: -vervalt-

Bijlage 2 bij artikel 2a van de Kiesregeling

Was	Wordt	Toelichting
Onderdeel a	Kieswet Ea 3, vijfde lid.	Aanpassingen in het nieuwe artikellid betreffen tekstuele en wetstechnische aanpassingen, vanwege de nieuwe plaats in hoofdstuk Ea. Onderdeel a is bedoeld om vast te leggen dat de programmatuur de functionaliteiten bevat die nodig zijn om tot een correcte berekening van de uitslag te komen. In de eisen zoals die in 2008¹ zijn geformuleerd, wordt gesproken over deze functionaliteiten, met inbegrip van tussenstappen en tussenresultaten. Voorbeelden van tussenstappen en tussenresultaten zijn cijfers zoals lijsttotalen of de kiesdeler. In het Kiesbesluit (artikel P 1, zesde lid, onder a, thans in voorliggende wijziging artikel Ea 1, eerste lid) is vastgelegd dat het centraal stembureau een specificatie moet opstellen van de wijze waarop de uitslag moet worden berekend. Deze specificatie bepaalt hoe de geldende wet- en regelgeving voor de uitslagberekening moet worden toegepast. Door in de eerste eis te verwijzen naar de specificatie wordt gewaarborgd dat deze specificatie de basis vormt voor de (functionaliteiten van de) programmatuur en dat de relevante wet- en regelgeving correct wordt toegepast. Dit uitgangspunt uit het voormalige pakket aan eisen in bijlage 2 bij artikel 2a van de Kiesregeling blijft hiermee gehandhaafd. Oude tekst: de programmatuur bevat de functionaliteiten die overeenkomstig de specificatie, bedoeld in artikel P 1, tweede lid, van het Kiesbesluit nodig zijn voor de berekening van de uitslag van de verkiezingen en de zetelverdeling; Nieuwe tekst: De uitslagprogrammatuur bevat de functionaliteiten die overeenkomstig de specificatie, bedoeld in het derde lid, nodig zijn voor de berekening en vaststelling van de uitslag van de verkiezingen.
Onderdeel b	Kiesbesluit Ea 2, eerste lid, onder a	De artikellid is tekstueel geactualiseerd. Het bestaande uitgangspunt blijft gehandhaafd. Dit onderdeel bepaalt dat de programmatuur gestructureerd is opgebouwd. De programmatuur dient gestructureerd te zijn om het gemakkelijker te maken later veranderingen aan te brengen. Dit vereiste draagt daarmee bij aan de kwaliteit van de uitslagprogrammatuur.

¹ Bijlage bij Kamerstuknummer [31 200 VII, nr. 55](#) (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, [31 200 VII, nr. 55](#))

Was	Wordt	Toelichting
		Oude tekst: de programmatuur, waaronder de broncode, is gestructureerd opgebouwd, zodanig dat modulaire aanpassingen mogelijk zijn; Nieuwe tekst: De uitslagprogrammatuur, waaronder de broncode, is gestructureerd opgebouwd, zodanig dat modulaire aanpassingen mogelijk zijn.
Onderdeel c	Kiesbesluit Ea 2, tweede lid, onder e	Het oude onderdeel c legt vast dat de kritische functies in de programmatuur duidelijk herkenbaar en van elkaar gescheiden zijn. Het gaat hierbij om de functies die voor het berekenen van de uitslag en de zetelverdeling noodzakelijk zijn, zoals de invoer van de vastgestelde aantallen stemmen (tellingen) die door de stembureaus zijn verricht, de vastgestelde aantallen stemmen op het niveau van de gemeenten en hoofdstembureaus, en, op het niveau van de centrale stembureaus, de vastgestelde aantallen stemmen, de vaststelling van de uitslag, de zetelverdeling en de toewijzing van de zetels aan de kandidaten. Het is van belang dat deze functies herkenbaar en van elkaar gescheiden zijn, omdat daarmee transparant is waar in de code de kritische functies zich bevinden en zo de werking van deze functies zelfstandig te volgen is door de programmatuur heen. Vanuit transparantieoogpunt ligt de noodzaak vooral in de herkenbaarheid van de functies en de mogelijkheid tot het zelfstandig kunnen testen daarvan. Op basis daarvan is voorgestelde bepaling aangepast waarbij in de tekst is opgenomen wat wordt bedoeld met de ‘kritische functies’. Door deze eis bij de transparantievereisten onder het derde lid te plaatsen de hiervoor genoemde doelstelling van deze eis benadrukt. Oude tekst: De kritische functies voor de berekening van de uitslag van de verkiezingen en de zetelverdeling zijn in de programmatuur herkenbaar en van elkaar gescheiden; Nieuwe tekst: De functies die in de uitslagprogrammatuur voorzien in het optellen van stemtotalen en het bepalen van de zetelverdeling zijn als zodanig herkenbaar en kunnen zelfstandig getest worden;
Onderdeel d	Kiesbesluit Ea 2, eerste lid, onder b	Deze eis bepaalt dat de programmatuur gebruikt kan worden bij verschillende typen verkiezingen (bijvoorbeeld voor zowel gemeenteraadsverkiezingen als Tweede Kamerverkiezingen) zonder dat deze daarvoor moet worden aangepast. Dit vermindert tevens de afhankelijkheid van de softwareleverancier. Ook bij de centraal ontsloten uitslagprogrammatuur is dit van belang in het kader van softwarekwaliteit en het verminderen van de afhankelijkheid van de

Was	Wordt	Toelichting
		softwareleverancier. De tussenzin “zonder dat hiervoor aanpassingen nodig zijn” is weggelaten in de nieuwe formulering. Dit heeft als aanleiding dat de uitslagprogrammatuur voor iedere verkiezing geconfigureerd moet worden vanwege de verschillen tussen de vertegenwoordigend organen. Uitgangspunt blijft wel dat dit configureren door de Kiesraad, als beheerder, en door gebruikers zelf uitgevoerd kan worden. Oude tekst: de programmatuur is, zonder dat hiervoor aanpassingen nodig zijn, te gebruiken voor verschillende soorten verkiezingen; Nieuwe tekst: De uitslagprogrammatuur is te gebruiken voor verschillende soorten verkiezingen.
Onderdeel e	Kieswet, Ea 3, zesde lid Kiesbesluit, Ea 3, tweede lid, onder b	Het oude onderdeel e waarborgt dat de programmatuur zo wordt ontwikkeld dat foutief gebruik ervan, voor zover mogelijk, wordt voorkomen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat invoer van gegevens wordt gecontroleerd op consistentie en de Kiesraad maatregelen treft om de veilige en betrouwbare werking en het gebruik van de uitslagprogrammatuur te borgen. Ook in de nieuwe eisen voor de programmatuur blijft deze bepaling gehandhaafd. Voor waar het de uitslagprogrammatuur betreft is deze eis onderdeel van de basisvereisten in artikel Ea 3 Kieswet. Ook met betrekking tot de voorzieningen die de Kiesraad treft ten behoeve van het veilig en betrouwbare gebruik van de uitslagprogrammatuur is de voorliggende bepaling opgenomen in artikel Ea 3 van het Kiesbesluit. Dat deze eis ook van toepassing is op deze voorzieningen is van belang omdat de inrichting van de voorzieningen van invloed is op de informatiebeveiliging. Dat de eis voor wat de centrale voorzieningen betreft in het Kiesbesluit is opgenomen is omdat de Kieswet zelf geen onderscheid maakt tussen de centrale en decentrale uitslagprogrammatuur. Uitgangspunt bij deze bepaling is dat het ontwerp van de uitslagprogrammatuur en voorzieningen niet een statisch gegeven is, maar dat dit ontwerp aangepast wordt ingeval dat nodig is om toevallig of opzettelijk foutief gebruik tegen te gaan. Oude tekst: toevallig of opzettelijk foutief gebruik van de programmatuur wordt, voor zover redelijkerwijs technisch mogelijk is, door het ontwerp voorkomen; Nieuwe tekst:

Was	Wordt	Toelichting
		Kieswet Ea 3, zesde lid: Het ontwerp van de uitslagprogrammatuur is erop gericht om toevallig of opzettelijk foutief gebruik daarvan te voorkomen. Kiesbesluit Ea 3, tweede lid, onder b: Het ontwerp van de centrale voorzieningen is erop gericht dat toevallig of opzettelijk foutief gebruik van de uitslagprogrammatuur wordt voorkomen.
Onderdeel f	Ea 2, eerste lid, onder c	In het oude onderdeel f is vastgelegd dat de programmatuur voor de vermelding van aanduidingen van politieke groeperingen en namen van kandidaten in ieder geval de diakritische tekens ondersteunt die ook in de Basisregistratie Personen voorkomen. Dit betreft een minimumvereiste. Ook letters of symbolen die niet in de Basisregistratie voorkomen mogen in de programmatuur worden ingebouwd. De Kiesraad heeft bij het opstellen van het oude onderdeel f in 2014² opgemerkt dat, aangezien de Kieswet bij de registratie van een aanduiding geen enkele beperking aan de letters of tekens stelt die deel uitmaken van de aanduiding, het de voorkeur verdient dit vereiste te schrappen. Anders zou het volgens de Kiesraad kunnen gebeuren dat een aanduiding wel bij het centraal stembureau kan worden geregistreerd, maar vervolgens niet correct kan worden weergegeven. Het is inderdaad zo dat er een verschil zou kunnen ontstaan tussen de bij het centraal stembureau geregistreerde aanduiding en de naamgeving in de programmatuur. Dit zou evenwel geen noemenswaardige problemen moeten opleveren, aangezien de verkiezingssoftware de uitslag niet vaststelt, maar deze alleen berekent. Het is vervolgens aan het centraal stembureau erop toe te zien dat de aanduiding in de officiële stukken eenvormig en correct wordt weergegeven. Deze eis blijft gehandhaafd en wordt behoudens redactionele aanpassing overgenomen. Oude tekst: de programmatuur ondersteunt voor de vermelding van de aanduidingen van de politieke groeperingen en de namen van de kandidaten in ieder geval de diakritische tekens van de tekenset die op grond van artikel 3, eerste lid, van het Besluit basisregistratie personen voor de basisregistratie personen is vastgesteld;

² <https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/stcrt-2014-33828.html>

Was	Wordt	Toelichting
		Nieuwe tekst: De uitslagprogrammatuur ondersteunt voor de vermelding van de aanduidingen van de politieke groeperingen en de namen van de kandidaten in ieder geval de diakritische tekens van de tekenset die op grond van artikel 3, eerste lid, van het Besluit basisregistratie personen voor de basisregistratie personen is vastgesteld.
Onderdeel g	Kieswet Ea 3, eerste lid, onder a, zevende lid en Kiesbesluit Ea 5, eerste lid onder c. Kiesbesluit Ea 2, tweede lid, onder a	In het oude onderdeel g wordt het gebruik van open standaarden en open source voorgeschreven. Specifiek voor wat betreft verkiezingsgegevens (zoals de kandidatenlijst en de uitslaggegevens) wordt het gebruik van de EML_ NL standaard verplicht gesteld. Open standaarden bevorderen dat keuzevrijheid is geborgd, doordat zij naar hun aard niet leverancier-specifiek zijn en door iedere ICT-leverancier kunnen worden gehanteerd. Dit leidt tot kwalitatief hoogwaardige en kostenefficiënte informatie-uitwisseling door de overheid. Daarnaast leidt het gebruik van open standaarden tot een open en transparante ontwikkeling van de programmatuur en een open en transparant beheer van de programmatuur. Dat geldt ook voor de toepassing van open source. Bij de implementatie van deze eis in 2014 was de Kiesraad van mening dat het vereiste te algemeen is geformuleerd, waardoor het ook op alle uitvoer van de programmatuur betrekking heeft en in de praktijk niet hanteerbaar zou zijn. Om tegemoet te komen aan het commentaar van de Kiesraad is in 2014 aan het vereiste toegevoegd dat waar het centraal stembureau kan aantonen dat het gebruik van open standaarden en of open source niet mogelijk is daarvan kan worden afgezien. In zulke gevallen zal wel technologie moeten worden toegepast waarvan de doeltreffendheid in de praktijk is aangetoond, zogenaamde ‘proven technology’, en die direct toepasbaar is. Voor de verkiezingsgegevens (waaronder kandidatenlijsten en zetelverdeling) wordt de open standaard EML_ NL gebruikt. EML_ NL komt voort uit de EML versie 5.0 van OASIS en is aangepast aan het Nederlandse kiesrecht. EML_ NL heeft tot doel de gegevensuitwisseling (de interoperabiliteit) tussen verschillende programmatuur te waarborgen. De verkiezingssoftware wordt gebruikt door politieke partijen, gemeenten, hoofd- en centrale stembureaus. De Kiesraad beheert de open standaard EML_ NL en de doorontwikkeling ervan (minimaal tot eind 2016). Het meest actuele specificatiedocument van EML_ NL kan gevonden worden op de website van de Kiesraad.

Was	Wordt	Toelichting
		Het gebruik van open standaarden is Rijksbeleid en maakt onderdeel uit van de ARBIT. Gezien er geen expliciete wettelijke verplichting is en dit gaat om “pas toe, of leg uit” beleid, blijft de eis voor open standaarden gehandhaafd. Omtrent de uitvoering van de eis tot opensource ontwikkeling bleek de doelstelling vooral gericht te zijn op de transparantie rond de broncode. Door in de Kieswet de verplichting op te nemen dat de broncode openbaar moet worden gepubliceerd. Is overwogen de eis tot open source ontwikkeling niet meer in het nieuwe pakket aan eisen op te nemen. De verplichting tot het openbaar maken van de broncode vloeit voort uit de Kieswet Ea 3, eerste lid, onder a en het Kiesbesluit artikel Ea 5, eerste lid onder c. Voor de toepassing van de EML-NL standaard wordt de formulering uitgebreid zodat duidelijker is welke gegevens hieronder vallen. Oude tekst: de programmatuur wordt als open source ontwikkeld en maakt gebruik van open standaarden. Indien dit aantoonbaar niet mogelijk is wordt technologie toegepast waarvan de doeltreffendheid in de praktijk is aangetoond en die direct toepasbaar is. Voor verkiezingsgegevens zoals kandidatenlijsten en zetelverdeling wordt de EML_NL standaard toegepast; Nieuwe tekst: Kieswet Ea 3, eerste lid: Onverminderd de artikelen Ea 3, vierde lid, en Ea 5, vierde lid, maakt de Kiesraad, met het oog op transparantie van de uitslagprogrammatuur, voorafgaand aan elke verkiezing op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar: a. gegevens, waaronder in ieder geval technische gegevens, met betrekking tot de uitslagprogrammatuur die bij die verkiezing wordt gebruikt, en zevende lid: Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld over: a. de gegevens, bedoeld in het eerste lid, onder a, en de wijze van openbaarmaking van die gegevens en van de beschrijving, bedoeld in het eerste lid, onder b,

Was	Wordt	Toelichting
		Kiesbesluit Ea 5, eerste lid: 1. Uiterlijk op de dag van kandidaatstelling maakt de Kiesraad de volgende gegevens op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar: c. de broncode en documentatie van de uitslagprogrammatuur die bij de eerstvolgende verkiezing wordt gebruikt, Kiesbesluit Ea 2, tweede lid: a. Bij de ontwikkeling van uitslagprogrammatuur wordt gebruik gemaakt van open standaarden. Indien dit aantoonbaar niet mogelijk is wordt technologie toegepast waarvan de doeltreffendheid in de praktijk is aangetoond en die direct toepasbaar is. Voor verkiezingsgegevens zoals kandidatenlijsten, stembureaugegevens en resultaatgegevens die bij de uitslagprogrammatuur wordt toegepast wordt de EML_NL standaard toegepast.
Onderdeel h	Kiesbesluit Ea 2, tweede lid, onder b	In het oude onderdeel h is bepaald dat de standaard programmatuur waar voor het berekenen van de uitslag en de zetelverdeling gebruik van wordt gemaakt vrij verkrijgbaar moet zijn. In artikel Ea 5, vijfde lid, van het Kiesbesluit is vastgelegd dat de broncode van de programmatuur openbaar wordt gemaakt. Door alle maatwerkprogrammatuur te publiceren en te vermelden welke standaard programmatuur met welke instellingen wordt gebruikt, kan een ieder die dat wil zelf een testopstelling maken en nagaan of het geheel onder alle omstandigheden goed functioneert. Er mogen dan geen belemmeringen zijn zoals het gebruik van maatwerkprogrammatuur die van de leverancier niet gepubliceerd mag worden of standaard programmatuur die niet vrij verkrijgbaar is. In die gevallen zou namelijk een 'zwart gat' in de programmatuur ontstaan waarvan de werking niet kan worden nagegaan. Oude tekst: de standaard programmatuur waarvan gebruik wordt gemaakt is vrij verkrijgbaar; Nieuwe tekst: de standaardprogrammatuur waarvan gebruik wordt gemaakt is vrij verkrijgbaar
Onderdeel i	Kiesbesluit Ea 2, tweede lid, onder c	Bij het instellen van de huidige eisen in bijlage 2 bij artikel 2a van de Kiesregeling heeft kabinet het standpunt ingenomen dat indien de programmatuur voor een centraal

Was	Wordt	Toelichting
		stembureau wordt ontwikkeld, de intellectuele eigendomsrechten van deze programmatuur bij een centraal stembureau moeten berusten. Deze verplichting is in onderdeel i van de bijlage 2a verankerd. Indien het centraal stembureau niet over het intellectueel eigendomsrecht van de gehele programmatuur kan beschikken, omdat bijvoorbeeld onderdelen ervan als <i>open source</i> zijn ontwikkeld, betekent dit evenwel niet dat daarmee niet aan onderdeel i is voldaan. Het centraal stembureau moet in ieder geval het intellectueel eigendomsrecht bezitten op maatwerkprogrammatuur die in opdracht van het centraal stembureau is ontwikkeld. Met voorliggende wijziging is bepaald dat het intellectueel eigendom van de maatwerkprogrammatuur dient te berusten bij de Kiesraad, die met de voorliggende wijziging van de Kieswet formeel beheerder van de uitslagprogrammatuur wordt. Oude tekst: het intellectueel eigendom van de maatwerkprogrammatuur berust bij een centraal stembureau; Nieuwe tekst: Het intellectueel eigendom van de maatwerkprogrammatuur berust bij de Kiesraad.
Onderdeel j	Kiesbesluit Ea 2, tweede lid, onder d	Onderdeel j ziet erop dat niet alleen de broncode openbaar is maar dat ook de manier waarop de broncode door de computer wordt uitgevoerd transparant is. De broncode wordt namelijk niet direct door een computer verwerkt. Daarvoor is nog programmatuur nodig (een zogenaamde compiler of interpreter) die er voor zorgt dat de broncode door de computer verwerkt kan worden. Op grond van dit onderdeel dient ook die programmatuur als open source beschikbaar te zijn. Oude tekst: de programmatuur is geschreven in een programmeertaal, waarvoor een door een actieve gemeenschap onderhouden open source compiler, onderscheidenlijk interpreter beschikbaar is; Nieuwe tekst: De uitslagprogrammatuur is geschreven in een programmeertaal, waarvoor een door een actieve gemeenschap onderhouden open source compiler, onderscheidenlijk interpreter beschikbaar is.
Onderdeel k	Kiesbesluit Ea 3, tweede lid, onder f	Onderdeel k ziet erop dat de programmatuur voor meer dan één besturingssysteem wordt ontwikkeld. Zo wordt verzekerd dat de programmatuur ook op een open source besturingssysteem is te gebruiken. De achtergrond van dit vereiste is het beperken van de afhankelijkheid van één leverancier.

Was	Wordt	Toelichting
	Kiesbesluit Ea 8, derde lid, onder a	Voorliggend vereiste is overgenomen voor waar het de inzet van decentraal te installeren uitslagprogrammatuur betreft (artikel Ea 8, derde lid). Daarnaast is dit vereiste vertaald naar de eisen voor de centrale voorzieningen. Immers ook de virtuele desktop omgeving moet ook geschikt zijn om gebruikt te worden op verschillende besturingssystemen. Dit komt de uitvoerbaarheid ten goede en vermindert eventuele kosten bij gebruikers, zij hoeven dan geen nieuwe computers aan te schaffen voor alleen het gebruik van de uitslagprogrammatuur. Oude tekst: de programmatuur wordt ontwikkeld voor verschillende besturingssystemen, waaronder in ieder geval een open source besturingssysteem; Nieuwe tekst: Ea 3, tweede lid, onder f: De virtuele desktopomgeving is geschikt voor gebruik vanuit verschillende besturingssystemen, waaronder in ieder geval een open source besturingssysteem. Ea 8, derde lid, onder a: de uitslagprogrammatuur is geschikt voor gebruik vanuit verschillende besturingssystemen, waaronder in ieder geval een open source besturingssysteem;
Onderdeel l	Kiesbesluit Ea 8, derde lid, onder c	Dit vereiste ziet erop dat de authenticiteit van de uitslagprogrammatuur gecontroleerd kan worden. De oorspronkelijke eis was geënt op de decentrale ontsluiting van de uitslagprogrammatuur. Bij de centrale ontsluiting van de uitslagprogrammatuur is het de Kiesraad die zich ervan vergewist dat de uitslagprogrammatuur die ter beschikking wordt gesteld de juiste is. Er is daar geen sprake meer van het installeren van bestanden op decentraal niveau waarbij gecontroleerd dient te worden of de uitslagprogrammatuur die geïnstalleerd is overeenkomt met de uitslagprogrammatuur die de Kiesraad ter beschikking heeft gesteld. Derhalve blijft deze eis alleen bestaan voor de inzet van decentrale uitslagprogrammatuur (artikel Ea 8, derde lid). Voor de inzet van centraal ontsloten uitslagprogrammatuur vervalt deze eis. Oude tekst: het is mogelijk de authenticiteit van de programmatuur vast te stellen; en Nieuwe tekst: de authenticiteit van de uitslagprogrammatuur kan worden vastgesteld.
Onderdeel m	Kiesbesluit Ea 2, derde lid	Met deze vereisten is vastgelegd dat alle elektronische communicatie van of naar andere programmatuur, hetzij via een netwerk, via opslagmedia of anderszins, is voorzien van

Was	Wordt	Toelichting
		een mogelijkheid om de authenticiteit van de gegevens vast te stellen, bij voorkeur door middel van een gekwalificeerde elektronische handtekening. Een gekwalificeerde elektronische handtekening is een handtekening waarbij een gekwalificeerd certificaat is gebruikt. Een gekwalificeerd certificaat is een digitaal bestand dat aan het oorspronkelijke document is toegevoegd. Er zijn speciale instanties die certificaten uitgeven, de zogeheten certificatieinstanties. De Nederlandse overheid maakt gebruik van een certificaat dat wordt uitgegeven door Public Key Infrastructure (PKI)-overheid. Vanwege de kosten die het met zich meebrengt om PKI-certificaten ter beschikking te stellen voor de uitwisseling van bestanden tussen de gemeentelijk-, hoofd- en centraal stembureaus is de oorspronkelijke eis uit bijlage 2 bij artikel 2a van de Kiesregeling zo opgesteld dat de huidige praktijk, met gebruikmaking van een hashwaarde kan blijven bestaan. Daarbij is wel de voorkeur voor een gekwalificeerde elektronische handtekening tot uitdrukking gebracht. Met voorliggende wijziging wordt dit vereiste en de formulering daarvan gehandhaafd. Oude tekst: bij het inlezen van verkiezingsgegevens in de programmatuur wordt de authenticiteit van de gegevens vastgesteld, bij voorkeur door middel van een gekwalificeerde elektronische handtekening. Nieuwe tekst: Bij het inlezen van verkiezingsgegevens in de uitslagprogrammatuur wordt de authenticiteit van de gegevens vastgesteld, bij voorkeur door middel van een gekwalificeerde elektronische handtekening.

Voor deze toelichting is gebruik gemaakt van de oorspronkelijke toelichting bij het instellen van de bestaande eisen in bijlage 2 bij artikel 2a van de Kiesregeling. De toelichting bij deze bestaande eisen is te vinden via: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2014-33828.html>